

ÖRÖKSÉGVÉDELEM, HELYBEN

INTERJÚ KECSKEMÉTI NORBERTTEL, a Fiatal Műemlékvédők Egyesületének elnökével

Csóka Balázs DLA | Fotó: FME

A Fiatal Műemlékvédők Egyesületét (FME) építészmérnök hallgatók alapították 2008-ban. Régi épületek megmentésében, felújításában és hasznosításában elért eredményeik apropóján az Egyesület vezetőjével, Kecskeméti Norbert építészmérnökkel beszélgettünk a népi építészet és a kézművesoktatás jelentőségéről, a megmentendő épületekről és jövőbeli céljairól.

› Milyen céllal alakult a Fiatal Műemlékvédők Egyesülete?

Az Egyesületet azzal a céllal alapítottuk, hogy felkutassuk és dokumentáljuk Magyarország rejtett építészeti értékeit. Számtalan olyan építészeti érték van országszerte, amiről még egy feljegyzés vagy fotó sem készült. Sok esetben sajnos úgy bontottak le épületeket, hogy arról dokumentáció nem készült, tehát örökre elvesztek, amivel a magyar kultúra lesz szegényebb. Ezért az értékesnek vélt épületek helyi, illetve műemléki védelem alá helyezésének kezdeményezése alapvető célunk. Az Egyesület alapítói többségében a Szent István Egyetem Ybl Miklós Építéstudományi Kar építészmérnök hallgatói.

› Milyen épületekkel foglalkoznak elsősorban?

Nem csupán népi épületekkel, hanem polgári házakkal, kastélyokkal, kúriákkal is foglalkozunk. Fontos leszögezni, hogy a magyar kultúra elsősorban a népi építészetben gyökerezik. Évtizedekig elhanyagolt területről beszélünk, számtalan paraszti, vidéki porta vagy ház nincs felmérve, levédve. A vidéki nagygazda- és polgári házak többsége rossz állapotban, elhanyagoltan áll a településeken, miközben legszebb, legértékesebb épületeink közé tartoznak. Sajnos szakmai szempontból is elhanyagolt területről beszélünk. 2020-ban ezért elhatároztuk, hogy igyekszünk ezen a területen is tevékenykedni. Ellátogattunk Mezőberénybe, Jánosalmára és Kunszentmártonba, jelenleg pedig védelmi csomagokon dolgozunk mindhárom település számára. Persze egy épület védelem alá helyezése nem feltétlenül jelenti a megmenekülését, hiszen a megfelelő tulajdonosi és önkormányzati szemlélet, valamint szakmaiság és jelentős anyagi forrás is szükséges hozzá. Op-

▲ ▼ Egykori iskolaépület a felújítás előtt és után, Dabas, 2021

timistán tekintünk a jövő elé, mert talán a lakosság szemében kezdenek felértékelődni a régi házak. Ehhez szükséges a jó példák bemutatása is. Ezeknek az épületeknek a megmentésében hiánypótló a Miniszterelnökség által elindított *Népi Építészeti Program*. A program részeként több dabasi és egy tiszakürti parasztházat is felújítottak a közreműködésünkkel.

› Legtöbb munkájuk Dabason található. Hogyan alakult ki ez a kapcsolat?

Dabason az önkormányzat már kezdettől fogva partnerként kezelte minket. 2010-ben átadtunk számukra egy helyi védelem alá helyezési kezdeményezést egy eklektikus polgári házról. A kezdeményezésünk nem járt sikerrel, hiszen amikor a tulajdonos megtudta, hogy a tulajdoná-

▲ ► Felújítás előtt és után, Bannárik-ház, 2020

ban álló épületet le szeretnénk védeni, a tél közepén napok alatt lebontatta. Ez a történet lesújtott minket. Ezután a település polgármesterével leültünk tárgyalni arról, hogy ilyen a jövőben ne következessen be. Ennek eredményeképpen az FME együttműködést kötött Dabas Város Önkormányzatával. Az elsődlegesen kitűzött cél az építészeti értékleltár készítése és a helyi védelem alá helyezések elindítása volt. Megállapodtunk abban is, hogy a település egyedülálló építészeti örökségét, azaz a dabasi kúriákat makettek formájában láthatóvá fogjuk tenni. A helyi védelem alá helyezések elindultak, és kezdeményezésünkre mára már a helyi védett értékek száma meghaladja a százat. Jelenleg is dolgozunk azon, hogy további épületek is védelmet kaphassanak. A dabasi örökségvédelmi lépéseket az önkormányzat a kezdeményezésünkre *Halász-program* néven iktatta. A program tartalmazza a műemlékek (kúriák, templomok) és a helyi védettségű értékek (polgári házak, parasztházak) folyamatos és szakszerű felújítását.

Másik jelentős munkánk a Jász-Nagykun-Szolnok megyei Tiszakürt községhez köthető. A Tisza-parti település számtalan értékes építészeti értéket (templomok, polgári és nagygazda-, valamint parasztházak) rejt. Itt mintegy harminc épület építészeti felmérését végeztük el két nyári táborban az egyetem építészmérnök hallgatóinak bevonásával. Készítettünk védési javaslatot, amelynek köszönhetően mára már van helyi védettségű érték a településen. Az idei évben tervezi az önkormányzat a további értékek védelem alá helyezését.

> Széles szakmai stábbal dolgoznak, a festő restaurátortól az épületfelmérésekben részt vevő építészhallgatókig. Hogyan alakult ez ki, és milyen visszajelzések érkeznek a résztvevőktől?

Büszkék vagyunk rá, hogy mintegy ötven építészmérnök hallgató vett már részt nyári építészeti felméréseinkben, amelyek szakmai lebonyolításáért, felügyeletéért Antal Anita elnökségi tagunk felel. A hallgatók megismerked-

hettek régi épületekkel, azok szerkezeti megoldásaival, értékeivel. Van olyan hallgató, aki ezt követően indult el a munka világába, és megálta a helyét. Ugyanakkor az egyetemeken hiányoljuk a meglévő épületállomány kezelésére vonatkozó oktatást, szakmai gyakorlatot. Ezért kezdeményeztünk egy együttműködést a Magyar Képzőművészeti Egyetem és Dabas Város Önkormányzata között a dabasi patronos díszítőfestések felkutatása céljából. Ezután egy magántulajdonossal kötött megállapodást az önkormányzat, hogy a tulajdonában álló kismemesi kúria gyakorlati terepként kutatható legyen. Tíz egyetemi hallgató kutatta a Thury-kúria belső helyiségeinek falait az egyhetes kutatási táborban. Értékes századfordulós patronos díszítőfestések kerültek elő, amelyeket dokumentáltak is. Büszkék vagyunk erre a hármas együttműködésre.

> Az önkormányzatok mellett magánszemélyek is megkeresik őket?

Természetesen magánszemélyekkel is együttműködünk. Esetükben sokat segített céljaink elérésében, hogy már megvalósult felújításokat, kézzelfogható eredményeket tudtunk megmutatni. Itt érdemes kitérni arra, hogy műemlék épületek esetében alapvető probléma, hogy a szakmai anyagok elkészítésére nem lehet pályázni. Az önkormányzatok könnyebben kifizetik a kutatási munkák költségét, de magánszemélyek érthető módon nehezebben tudják ezt finanszírozni. Fontos, hogy meggyőzzük a tulajdonost, hogy a szóban forgó dokumentumok elkészítése az ő érdekét szolgálja, ez az alapja a felújítás sikerének.

> Mitől függ, hogy milyen mélységig tudnak egy épületet felújítani?

A beavatkozások mértékét a lehetőségek határozzák meg. Van, ahol csak homlokzati rekonstrukciót tudunk végezni, de törekszünk az épületek teljes felújítására. Sok esetben kapunk kritikát a sajtóban amiatt, hogy nem 100%-ban állítottunk vissza egy épületet eredeti állapotába. Erre sajnos csak tájházak esetében van

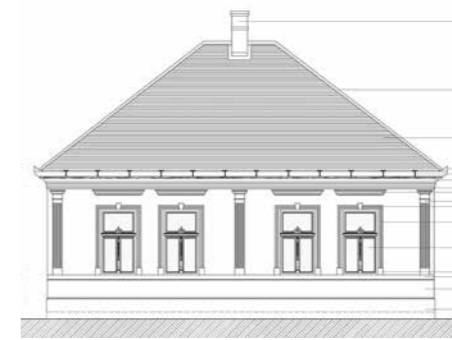
lehetőség. Ott, ahol óvoda, orvosi rendelő, bölcsőde, iskola, könyvtár stb. kerül a felújított épületbe, be kell tartanunk az előírásokat, hogy a tervezett funkció működési engedélyt kapjon. Ez a legnehezebb szakmai feladat. Például egy vizesblokk elhelyezése mindig sarkalatos pont, de szakmai odafigyeléssel megoldható feladat. Minden egyes projektet sikernek tekintünk, hiszen megfeleltünk a funkcionális, örökségvédelmi és pénzügyi elvárásoknak is. Ez fontos, hisz a felmenőinktől kapott örökséget csak úgy örökíthetjük tovább, ha abban funkciót tudunk elhelyezni és üzemeltetni.

> Tervezői tapasztalat részéről, hogy nem könnyű a hagyományos iparos tevékenységek a mai átlagnál jóval több kézi munkát, odafigyelést igénylő munkát felújítani, megmenteni, erre megfelelő mestert találni. Milyen tapasztalataik vannak a hagyományos építési technikák ismeretéről a kivitelezői térfélen? Felmerült-e már, hogy az önöknél is felgyűlő tapasztalatokat valamilyen formában továbbadják kivitelezői képzésben?

Az örökségvédelem legnagyobb kihívása a megfelelő szakember felkutatása. Ma már nehéz feladat egy olyan asztalost találni, aki váztaablázatos kontra profilos ajtót, gerébtokos ablakot el tud készíteni, rögzíteni tud egy bevesőpántot. A hagyományos munkák korunk tömegtermékei miatt háttérbe szorultak. Ami régen általános volt, az mára már luxuscikk lett. Ma egy nádtetőt vagy korhűen készült faablakot csak gazdag ember engedhet meg magának. Ezért látjuk országszerte, hogy a palló- vagy gerébtokos ablakokat felváltja a silány minőségű műanyag nyílászáró, amihez a lakosság néhány tízezer forintért hozzájut. Gondoljunk bele, hogy egy ma épülő háznál már nem használnak habarcsot. A téglát ragasztják, kívülről történik a hőszigetelés, belül gipszkarton. Vajon ki fog vakolni tíz év múlva? Nagy a gond, hiszen egy régi épület felújítása odafigyelést és szaktudást igényel. Elődeink tudása már feledésbe merült. Az építészet jelenleg hullámvölgyben van. Hiszek abban, hogy korunk igényte-

▲ ▼ Felújítás előtt és után, Zöld ház, 2020

len tömegtermékeit ismételten felváltják a helyi iparosok munkái. Az elmúlt tíz évben sikerült számtalan vállalkozóval kapcsolatba kerülnünk, és projektjeink során már rendelkezünk egy olyan szakmai ismeretséggel, hogy tudjuk, kit kell keresnünk. A korábbi években az FME és az önkormányzat között felmerült egy olyan gondolat, hogy a helyi szakképzés diákok hagyományos műszaki megoldású kőművesmunkákat végezzenek. Dabason a Nemes-kúria felújítása során erre volt lehetőség. A hallgatók falaztak, boltívet építettek, vakoltak. Végig megfigyelhették egy régi épület újjászületését. Erre érdemes lenne országos programot indítani!

> Számos romos épületet sikerült már a bontástól megmenteniük parasztháztól a kúrián át a polgárházig. Milyen hatását látják a tevékenységüknek Dabas közéletében? Sikerült-e beszédtemává tenni, fókuszba helyezni az építészeti értékek megmentésének lehetőségét?

Egyértelműen láthatóak a pozitív eredmények. Az önkormányzat a saját tulajdonában álló épületekkel kezdte a helyreállításokat. Ez példaként mutatkozott magántulajdonosok számára is. A *Zöld ház* nevű polgári épület a legjobb példa erre. Korábban árulták a jellegét veszített házat. Sikerült kapcsolatba lépünk a tulajdonosokkal. Megmutattuk az FME székhelyét, hogy lássák, milyen minőségi környezetet lehet úgy teremteni, hogy a

mai elvárásoknak is megfelelünk. A tulajdonos meggondolta magát, eladta a kádárkocka házat, és a befolyt összeget a polgári ház felújítására fordította. Az önkormányzat meghirdette az Értékvédelmi Alapot, ahol a család pályázni tudott a homlokzat eredeti állapotba történő visszaállítására. Ez sikeresen meg is valósult. A család azóta három gyermekkel lakja az előzőleg egy évtizedig üresen álló polgári házat. Azóta megszerették ezt a régies hangulatot, ennek vezérvonalaként alakították ki a belsőt is. Visszakerült az eredeti hódfarkú cserép, kovácsolt csatornavasak, az eredeti ajtókat, ablakokat felújították. Az eredeti ab-

▲ Felújítás előtt és után, Nemes-kúria, 2013

▲ ▼ Homlokzati nyílászárók részleteképzése

lakszárnyba bekerült a hőszigetelő üveg, ami jó példa arra, hogy egy százéves nyílászárót nem feltétlenül kell kicserélni vagy kidobni. Felújításra került az eredeti kovácsoltvas kerítés is.

A Halász Kázmér-kúria egy életveszélyes állapotban lévő klasszicista műemlék kúria volt. Az épület nagy részét újjá kellett építeni. Szinte eredeti állapotban visszaállítottuk a belső alaprajzot, megvalósult a homlokzatok rekonstrukciója is. Sikertelenül megmenteni a szabdkéményes konyhát és két eredeti cserépkályhát is.

A Halász Béni polgári ház esetében visszaállítottuk a tornácot, rekonstruáltuk a homlokzati vakolatdíszeket, valamint újragyártottuk a nyílászárókat. Minta alapján a rézkilincsek is le lettek öntve. Mindkét esetben jó volt a tulajdonos szemlélete, partnerként kezelt minket, és volt elegendő pénz arra, hogy mindez megvalósulhasson. Volt olyan helyreállított épület (Múltidéző lakópont), aminek a felújítása során azt mondogatták a helyiek, miért nem bontjuk inkább le. Amikor elkészült, a vezetőséghez számtalan

▲ Halász Béni polgári ház a felújítás után, 2019

pozitív visszajelzés érkezett, és volt, aki meg akarta vásárolni a felújított épületet. Szerencsére olyan tulajdonosokkal dolgozhattunk együtt, akik elfogadták és megfogadták a szakmai javaslatainkat.

► **Kiemelkedő munkájuk a Dinnyés-kúria felújítása, amely ICOMOS díjat kapott.**

Az Egyesület székhelyül szolgáló Gombay-Dinnyés-kúriát az önkormányzattal együttműködve sikerült felújítani, pályázati és önkormányzati forrásokra támaszkodva. Rendkívül összetett és nehéz feladat volt. Az épületet szinte darabjaira szét kellett szedni. A falak 75%-a maradt meg, illetve az eredeti pallótokos ablaktokok. Az épületen új borított fafödém és két állólécű fedélszék készült, hagyományos csapolásokkal. Az ajtókat és ablakokat darabokra kellett szétbontani és újra összeépíteni. Korhadt részeket pótolni, cserélni. A kúriában hagyományos hajópadló burkolatokat is fektettünk. Sikertelenül megmenteni az egykori ebédlő és lakószobák díszítőfestéseit restaurálni, amit restaurátorok végeztek el. Külön ütemben a kúria környezetét is rendezni tudtuk, ahol tájegységbe illeszkedő növények kerültek telepítésre. A kúriában enteriőr szobákat rendeztünk be, és megtekinthetők a dabasi kúriák 1:100-as léptékű makettjei.

► **A második világháború utáni időszakban rengeteg épületet fosztottak meg díszzeitől, eredeti arányaitól, nyílászáróiktól. Miért gondolják fontosnak az eredeti architektúra, nyílászáró, vakolatdíszek visszaépítését?**

Régi épületeink építése során már évszázados tapasztalatokkal rendelkeztek, ismerték és alkalmazták a megfelelő építészeti arányrendszert. A homlokzati díszítések egyediek, helyi sajátosságok is voltak. Egy adott korszakban épült épület csak saját stílusvilágában tud építészeti érvénye-

sülni. Az egykorvolt magas magyar színvonal visszaállítását rendkívül fontosnak tartjuk, hiszen egy régi épület így képviselhet történelmi, településképi értéket.

► **Az értékmentés mellett végeznek-e tervezési munkát új épületeknél? Milyen értékeket emelnének ki, amelyeket át lehet menteni a hagyományos építészből a mai korba?**

Leginkább régi épületek helyreállításán dolgozunk. Új épületek tervezése kihívás, hiszen jelenleg az építészet nem találja a helyét. A fejekben káosz van, sok esetben teljesen más országokból, kontinensekről hozott ötleteket akarnak megvalósítani Magyarországon. Ezek tájidegen elemként jelennek meg. Ennek orvoslására némi reményt ad a településképi véleményezés bevezetése, de véleményünk szerint jóval szigorúbb szabályozásra volna szükség. Sajnos a szocializmus elvágta annak lehetőségét, hogy a népi építészet a saját maga útján járja végig a 20. századot és lépjen a 21. századba. Ezzel örökre megsebezte a magyar településképet. A népi építészet elemeiből a modern építészet áttemelhetné a jellegzetes épülettömeget, tornácot, a tetők formai világát, hajlászögét, az egyszerű fehér homlokzatszint, a fa nyílászárót. Jó volna visszatérni a vályogépítészetre és a hagyományos anyagok használatára. Jelenleg ennek ellenkezője zajlik. Nagyon erős a piaci lobbizás. Beszélünk környezettudatosságról, amit véleményünk szerint kizárólag a népi építészetben használt építőanyagokkal szabadna megvalósítani. Ezt tartanánk egészségesnek a magyar vidéken. Sajnos jelenleg a műanyag világot éljük.

► **Nyilatkozatban álltak ki a Budavári Vilamos Teherelosztó bontásának szükségessége mellett. Milyen visszhangja volt ennek a nyilatkozatnak?**

THE PROTECTION OF LOCAL HERITAGE

The Association of Young Heritage Conservationists (FME) was founded by students of civil engineering in 2008. We talked to the head of the Association, architect Norbert Kecskeméti, about their achievements in the renovation and modernization of old buildings and their future plans in the field, as well as the importance of folk architecture and education of crafts.

Úgy látjuk, hogy a mai építésztársadalom nagy része az elmúlt néhány évtized, illetve a kortárs építészet épületeit értékesebbnek tekinti, mint a 19. vagy a 20. század első felében épült építészeti értékeket. Ez számunkra értelmetlen, hiszen egy korábbi korszakban épült épületen az iparművészet is képviselteti magát, minden egyes elemében értéket képvisel. A Budavári Vilamos Teherelosztó épülete egy vérző seb a Várnegyedben. Az alapvető gond, hogy abba a történelmi környezetbe, településképebe nem illett bele. Ez ilyen egyszerű. Emiatt fölöslegesnek tartjuk a szóban forgó épület részleteinek tárgyalgatását. Bontandónak tekintettük. Ha belegondolunk vidéki nagyvárosaink központjaiba, szinte nem találunk olyan városmagot, ahová a szocializmusban nem építettek volna a környezetre érzéketlen épületeket, örökre megsebezve az adott történelmi városmagot. A régmúlt épületei olyan arányrendszert, építészeti tagozatokat alkalmaztak, amelyek örök érvényűek, hiszen az építészet alapjait reprezentálják. Sajnos ma öt-tíz évig divatosnak tekinthető épületek létesülnek, értéktöbblet nélkül. Fenntarthatatlanok és cserélendő épületeknek tekinthetők. Sok esetben a minőség nyomokban sem fedezhető fel sem

▲ A felújított belső tér. Gombay-Dinnyés-kúria, 2014

a tervezőasztalon, sem a kivitelezésben. Visszhangok között volt, aki megvonta volna az ICOMOS díjat. Ez értelmetlen, hiszen azt egy barokk kúria megmentéséért ítélték nekünk. Mi köze a kettőnek egymáshoz? Szabad véleménynyilvánítás van, nekünk ez a véleményünk. Ezt másoknak is tudomásul kell venniük. Mi nem állunk be a sorba. Az építésztársadalom egy zárt világ. Van egy olyan rétege, akik nem fogadják el mások véleményét, csak a sajátjukat. Ez legyen az ő gondjuk. Mi tiszteletben tartjuk mások véleményét, nem támadunk senkit sem. Véleményünk viszont van, és lesz is a jövőben.

► **Mit gondol, tud-e minta lenni a tevékenységüknek? Látja-e olyan részét a tevékenységüknek, amit kiadvány, előadás keretében érdemes lenne átadni más, hasonló profilú egyesületeknek? Van-e kapcsolatuk más, hasonló profilú szervezettel?**

Ez volt a cél: legyen egy olyan minta, amely országos szinten pozitív, követhető példa lehet. Ehhez olyan önkormányzatra, építészekre, szakemberekre, tulajdonosokra van szükség, akik partnereként tekintenek egymásra. Tíz év alatt sikerült tapasztalatokat szereznünk felmérésekben, helyi védelem alá helyezésekben, épületfelújításokban. Ennek tapasztalatait szívesen megosztjuk másokkal is. A Magyar Patrióták Közösségével vagyunk kapcsolatban, akikkel több épület védelme érdekében léptünk fel. Más szervezettel nem tervezzük felvenni a kapcsolatot, viszont ettől nem zárkozunk el. Az önkormányzatokra és magántulajdonosokra összpontosítunk, vannak a jövőre nézve konkrét elképzeléseink. Amennyiben valaki csatlakozna hozzánk, szívesen látjuk, megtalálnak minket az interneten.

► **Sikeres évtized van önök mögött. Mik a céljaik a következő évekre?**

A következő években Dabason és Tisza-kürtön is folytatni tervezzük a munkánkat. Koncentrálni szeretnénk a vidék nagygazda- és polgári építészet értékeire is, mert úgy látjuk, ez elhanyagolt terület. Budapest esetében is vannak elképzeléseink, de meglátjuk, hogy ezek időnkben, kapacitásunkba hogyan illeszthetők.

